

TULEVAISUUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/2008 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2009

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä syyskuuta 2008 lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2009 (HE 116/2008 vp).

Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla tulevaisuusvaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- toimitusjohtaja Anne Brunila, Metsäteollisuus ry
- teknologiajohtaja Markku Karlsson, UPM-Kymmene
- tutkimusjohtaja Pekka Ylä-Anttila, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tulevaisuusvaliokunta antaa tehtävänsä mukaisesti lausunnon ensisijaisesti pitkän aikavälin kehityksen lähtökohdista. Tulevaisuusvaliokunta rajaa tänä vuonna lausuntonsa hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi koskemaan vain metsäsektorin tulevaisuutta kohdistuen huomion alan pitkän aikavälin ongelmiin ja niiden ratkaisumahdollisuuksiin.

Metsäsektorin lyhyen tähtäimen haasteista

Osana metsäalan markkinoiden ongelmia Venäjän puun viennilleen asettamat tullit ovat johtaneet tilanteeseen, missä puun riittävän saannin turvaaminen metsäteollisuuden käyttöön lähivuosina on tärkeää. Metsäteollisuus on jo vuonna 2008 tuonut puuta kannattamattomaan hintaan Venäjältä. On olennaista kannustaa metsän-

omistajia tarjoamaan hakkuukelpoista puuta kohtuulliseen hintaan metsäteollisuudelle. Tavoitteena tulisi olla 15 milj. m³:n lisäys kotimaisen kuitupuun käytössä vuonna 2009 verrattuna vuoteen 2008.

Tulevaisuusvaliokunta kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin ja haasteisiin:

- koko metsä- ja puusektorin markkinoiden toimivuus on avainasioita
- puunmyyntimarkkinoiden toimivuuden tärkeyttä voidaan verrata työmarkkinoihin
- metsää omistaa Suomessa noin 500 000 perikuntaa, jotka ovat keskimäärin olleet muita omistajia passiivisempia puun myyjä; perikuntia voidaan neuvonnalla kannustaa kuitupuun myyntiin varsinkin ensiharvennusmetsistä
- perinnönjakojen yhteydessä metsien omistus on entisestään hajaantunut

- metsäkeskusten eräänä tehtävänä on edistää puun saamista markkinoille (eräänä mahdollisuutena ns. metsäpalveluyritykset): olennaista on myös vauhdittaa jo tehtyjen metsäsuunnitelmien toteuttamista sekä metsävaratietojärjestelmien uudistamista
- nuorten osallistuminen metsänhoitoon (esimerkiksi metsien raivaus- ja ensiharvennustehtäviin) on tärkeää
- vain noin kolmannes maailman metsäteollisuudesta on kasvihuonekaasujen päästökaupan piirissä, mistä syystä metsäteollisuuden kansainvälisen kilpailukyyn turvaamiseksi lähivuosina tulisi selvittää, tulisiko päästökaupassa alkuaan olla ilmainen Suomen metsäteollisuudelle.

Viitaten valtioneuvoston kanslian Metsäteollisuuden ja metsäsektorin edistämistyöryhmän kannanottoihin tulevaisuusvaliokunta tunnistaa lyhyellä tähtäimellä edellä esitetyn kaltaiset lyhyen aikavälin vaikeat haasteet, mutta keskittyy lausunnossaan osana valiokunnassa meneillään olevaa metsän tulevaisuutta ja sen teknologian yhteiskunnallisten vaikutusten arviointia biotuotannon kansainvälisesti hahmotuviin haasteisiin.

Metsäsektorin haasteisiin vastaaminen pitkällä tähtäimellä

Valiokunta käynnisti syksyllä 2007 Metsä, ravinto ja vesi -ennakointi- ja arviointihankkeen, jossa on tarkasteltu Suomen metsäsektorin tulevaisuuden näkymiä osana biomassan tuotannon globaaleja kehitystrendejä (esiselvitys Metsät ja metsäosaaminen Suomen vahvuutena, Teknologian arviointeja 25, TuV 2008).

Tässä tulevaisuusvaliokunnan selvityshankkeessa on kiinnitetty erityistä huomiota metsäsektoriin osana tropiikin biomassan tuotantoa. Tropiikin biomassan tuotannolla ja erityisesti metsillä hiilinieluinä näyttäisi olevan suuri merkitys ilmastomuutoksen torjunnassa. Kansainvälisen ilmastopaneelin vuonna 2007 esittämän arvion mukaan metsien vähenemisellä on ehkä ollut jopa liikennettä suurempi merkitys kasvihuonekaasujen lisääjänä ilmakehässä. Hiilen si-

donnan ohella biomassalla on tropiikissa kolme kilpailevaa käyttömahdollisuutta: ravinnon tuotanto, bioenergian tuotanto sekä puunjalostusteollisuuden tuotteiden, kuten eukalyptussellun, valmistaminen. Tulevaisuusvaliokunnan hankkeessa mm. arvioidaan Suomen metsien käytön ja metsäteollisuuden haasteiden yhteyttä ilmastomuutoksen torjunnan, maailman ravinnon tuotannon sekä biopolttoaineiden tuotannon globaaleihin ongelmiin.

Tulevaisuusvaliokunta esittää seuraavassa johtopäätöksiä tavoista edistää Suomen metsäsektorin kehitystä pitkällä tähtäimellä ennakoitihankkeensa pohjalta rinnastaen johtopäätöksiään erityisesti valtioneuvoston kanslian Metsäteollisuuden ja metsäsektorin edistämistyöryhmän kannanottoihin.

Kannanotossa kohdistetaan huomio erityisesti kahteen teemaan:

1) Kuinka Metsäteollisuuden ja metsäsektorin edistämistyöryhmä on ehdotuksissaan ottanut huomioon Suomen metsien käytön ja metsäteollisuuden haasteiden liittymisen ilmastomuutoksen torjunnan, maailman ravinnon tuotannon sekä biopolttoaineiden tuotannon globaaleihin haasteisiin.

2) Millaisen osaamisen, tuotteiden tai palvelujen varassa suomalainen metsäteollisuus voi menestyä ja millaisin valtion toimenpitein metsäteollisuuden osaamisperustaa ja uusiin tuotteisiin suuntautumista voidaan edistää?

Loppuraportissaan Metsäteollisuuden ja metsäsektorin edistämistyöryhmä toteaa, että käyttämätöntä ja viljelykelpoista maapinta-alaa on maailmassa jäljellä vain noin 250–300 miljoonaa hehtaaria. Tämä on työryhmän mukaan huomattavan paljon vähemmän kuin tarvittaisiin kasvavien tarpeiden tyydyttämiseen. Lisäksi nykyinenkin tuottava maa-ala vähenee jatkuvasti mm. kuivuuden, aavikoitumisen ja rakentamisen seurauksena. Kilpailu eri maankäyttömuotojen välillä kiristyy. Näillä perusteilla työryhmä päätyy siihen, että puusta ja sen kuiduista tulee lähivuosikymmeninä olemaan niukkuutta. Metsäteollisuuden lyhyen tähtäimen kannattavuushaasteiden ohella työryhmä perustelee tällä kannanotollaan toimia, joilla valtio voi Suomessa li-

sätä metsävaroja ja edistää niiden taloudellista hyödyntämistä.

Tulevaisuusvaliokunta yhtyy valtioneuvoston kanslian työryhmän huoleen viljelykelpoisen maapinta-alan riittävydestä. Puusta saattaa tulla pitkällä aikavälillä niukkuutta, vaikka sanoma-, aikakauslehti- ja toimistopaperin kysyntä maailmalla on vähenemässä tietotekniikan kehityksen myötä. Ilmastomuutoksen torjunnassa puuraaka-aineella on todennäköisesti lisääntyvää käyttöä paitsi hiilinieluina ja bioenergian raaka-aineena myös korvaamassa uusiutumattomien raaka-aineiden käyttöä mm. kartonkipakauksina.

Valiokunta katsoo, että kysymys sekä viljelykelpoisesta maasta että puun ja sen kuitujen niukkuudesta on kuitenkin paljon monitahoisempi kuin mitä valtioneuvoston kanslian työryhmä esittää. Metsä, ravinto ja vesi -hankkeessa on ilmennyt, että pelkästään Brasilian alueella on tehottomasti karjan laitumena 190 miljoonaa hehtaaria ja kitukasvuisena metsänä 80 miljoonaa hehtaaria. Nämä olisi saatettavissa huomattavasti nykyistä tehokkaamman käytön piiriin joko viljelysmaana tai kasvatusmetsänä. Metsä, ravinto ja vesi -hankkeessa on selvitteilyn kohteena, onko tämä mahdollista veden ja ravinteiden saanti huomioiden. Erityisen laajakantoinen haaste on merien ja suolaisen veden käyttö biotuotantoon. Meren rannikkojen merkitys kasvaa tulevaisuuden biomassojen tuotantoympäristöinä.

Pelkästään lisääntyvä puuraaka-aine ja puuraaka-aineen tehostuva saanti metsäteollisuudelle eivät ratkaise pitkällä tähtäimellä Suomen metsäsektorin ongelmia. Pohdittaessa metsäsektoria osana Suomen tulevaisuuden kansantaloutta on tarkasteltava monipuolisesti puuhun liittyviä arvoketjuja. Metsäklusteri sisältää painetun viestinnän ja bioenergian tuotannon ohella rakentamisen ja muut puun mekaanisen käsittelyn sovellukset, pakkaamisen sekä mm. terveyden ja hygienian edistämisen. Erityisen tärkeää on tarkastella puun jalostamiseen liittyviä koneita ja laitteita sekä puunjalostukseen liittyvää konsultointia ja muita tietointensiivisiä palveluja.

Metsäsektoriin liittyvien koneiden ja laitteiden valmistus sekä konsultointi perustuvat metsäsektorin teknologioiden ja markkinoiden korkeatasoiseen osaamiseen. Tulevaisuusvaliokunta katsoo, että on kaikin tavoin edistettävä sitä, että Suomi säilyttää nykyisistä vaikeuksista huolimatta johtavan asemansa metsäsektorin osaajana ja kehittäjänä maailmassa. Valtiovallan tukitoimissa tulisi erityisesti painottaa Suomen säilymistä metsäsektorin koneiden ja laitteiden johtavana valmistajana sekä uusien jalostusteknologioiden johtavana osaajana. Uudet jalostustekniikat liittyvät mm. puun aineosien, kuten biokemikaalien, kokonaisvaltaiseen käyttöön. Panostuksia bioenergiaan tulisi tarkastella paitsi puuraaka-aineen hyödyntämisen näkökulmasta myös siltä kannalta, että säilytetään kärkiasema teknologian kehittäjänä.

Tulevaisuusvaliokunta yhtyy valtioneuvoston kanslian työryhmän suositukseen julkisen sektorin merkittävästä osallistumisesta uutta teknologiaa hyödyntävien koelaitosten rakentamiseen. Rohkeilla kokeiluilla Suomi voi säilyttää johtavan asemansa teknologian kehittäjänä. Samalla on kuitenkin varmistettava, että hyöty tehdyistä panostuksista jää Suomeen ennen kaikkea maassamme säilyvinä tai jopa lisääntyvinä työpaikkoina. Erityisesti on varmistettava, että Suomi ei menetä metsäsektorin osaamis pääomaansa yritysten omistusjärjestelyjen yhteydessä.

Tulevaisuusvaliokunnan mielestä valtion tulee jatkossakin tehdä merkittäviä panostuksia metsäsektorin uusiin T&K-hankkeisiin. Erityisen tärkeää on vahvistaa pk-teollisuuden asemaa metsäsektorilla ja tukea sen tuotteiden kehittelyä ja markkinointia. Suurteollisuus on varsin varovainen tarttumaan uusiin innovaatioihin. Sitä on kuitenkin kannustettava riskinottoon ja uudistumiseen, koska suurteollisuudesta keskeisesti riippuu, miten perinteiset metsäteollisuusyhdyskunnat ja niiden työllisyys kehittyvät.

Metsäteollisuus on yksi Tekesin painopistealueista, jonka seurauksena on syntynyt osaa-miskeskittymä ja sen yhteyteen Metsäklusteri Oy koordinoimaan ja rahoittamaan kehittämis-

hankkeita. Kehityspanos ja resurssit ovat kuitenkin edelleen hajallaan. Tulevaisuusvaliokunta korostaa, että valtion tulisi toimia aktiivisesti siten, että voidaan toteuttaa monien tahojen yhteistyönä kansallisesti merkittäviä teknologian ja uusien tuotteiden kehittämishankkeita.

Lausunto

Lausuntonaan tulevaisuusvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24 päivänä lokakuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

vpj. Jyrki Kasvi /vihr
jäs. Marko Asell /sd (osittain)
Tarja Filatov /sd (osittain)
Liisa Jaakonsaari /sd (osittain)
Harri Jaskari /kok
Kyösti Karjula /kesk
Jouko Laxell /kok
Päivi Lipponen /sd
Marjo Matikainen-Kallström /kok
(osittain)

Juha Mieto /kesk
Mats Nylund /r
Markku Uusipaavalniemi /kesk
Anne-Mari Virolainen /kok (osittain)
Pertti Virtanen /ps (osittain)
Jyrki Yrttiaho /vas (osittain)
vjäs. Maarit Feldt-Ranta /sd (osittain)
Pekka Vilkuna /kesk
Kari Uotila /vas (osittain).

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Paula Tiihonen,
asiantuntija Osmo Kuusi.